

Projekt:	Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít
Organizácia:	Nezisková organizácia Projekt DOM.ov
Operačný program:	Efektívna verejná správa
ITMS kód projektu:	314011Q491
Názov aktivity:	Hlavná aktivita č. 1 Skvalitňovanie sociálnej práce v oblasti bývania a finančnej gramotnosti v MRK
Názov výstupu:	Analýza legislatívnych noriem, metodických pokynov a usmernení: Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti

Analýza Stratégie Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti.

Úvod

Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti pojednáva o viacerých oblastiach, ktoré budeme analyzovať. Spomínaná Stratégia pojednáva o súčasnom stave finančnej gramotnosti u žiakov a dospeljej populácie, taktiež aj o nedostatočnej finančnej gramotnosti a o jej možných následkoch, o súčasných vzdelávacích aktivitách v oblasti osobných financií, a o úlohe NBS vo finančnom vzdelávaní verejnosti.

V úvode sa Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti (ďalej len Stratégia NBS) venuje definícii finančnej gramotnosti. Stratégia NBS finančnú gramotnosť opisuje ako schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov (osobných financií) s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Finančná gramotnosť sa vníma ako niečo čo nie je statické, ale naopak je to meniaci sa schopnosť, ktorá je podmienená vekom, rodinou, zamestnaním, kultúrou či miestom bydliska. Finančná gramotnosť je proces neustáleho vývoja, ktorý reflektuje na nové osobné udalosti a neustále sa meniace ekonomické prostredie.

Zámerom Stratégie NBS, je podieľať sa na implementácii vzdelávania zameraného na podporu rozvoja finančnej gramotnosti a zabezpečiť primeranú informovanosť o svojej činnosti. Na dosiahnutie tohto zámeru NBS pripravila Stratégiu NBS.

1. Súčasný stav finančnej gramotnosti

Žiaci:

V rokoch 2012, 2015, 2018 sa slovenskí študenti zúčastnili v rámci Programu medzinárodného hodnotenia žiakov (PISA) merania funkčnej gramotnosti, ktorej súčasťou bolo, okrem iného, aj zisťovanie finančnej gramotnosti.

Posledné známe a zverejnené výsledky sú z roku 2015. Slovenská republika dosiahla vo finančnej gramotnosti v štúdiu PISA 2015 podpriemerné výsledky zúčastnených krajín OECD. Pri porovnaní cyklov PISA 2015 a 2012 bol zaznamenaný významný pokles výkonu slovenských žiakov. Z výsledkov vyplýva, že až 34,7 % žiakov SR nie je schopných v základných súvislostiach riešiť a aplikovať v praxi otázky a problémy týkajúce sa financií. Podiel slovenských žiakov v tejto rizikovej skupine v čase narastá, čo je alarmujúce.

Dospelá populácia:

V súčasnosti sú iba limitované poznatky o finančnej gramotnosti dospelých populácie v SR. Napriek tomu, z pozorovania štatistík exekúcií, z pozorovania zadlžovania sa populácie v SR, ako aj z pozorovania správania sa sťažovateľov môžeme dedukovať, že finančná gramotnosť významnej časti populácie SR nie je na primeranej úrovni. Zlý stav finančnej gramotnosti na Slovensku naznačujú aj parciálne prieskumy, ako napríklad Zisťovanie o finančnej situácii a spotrebe domácností (HFCS), štúdia Financial literacy around the world a Slovenský prieskum investičného správania (SPIS).

2. Nedostatočná finančná gramotnosť a jej možné následky

Posledná správa o finančnej stabilite za rok 2018, ktorú vydala NBS, konštatuje, že v našej ekonomike je možné identifikovať nové trendy, ktoré naznačujú oblasti, v ktorých môže potenciálne nastať zvýšenie rizikovosti aj s dopadom na konečného spotrebiteľa. Ide o nasledujúce oblasti:

Riziko rastu zadlženosti:

Zadlžovanie obyvateľstva je prirodzeným javom ekonomického vývoja a je racionálnym spotrebiteľským správaním, problém však nastáva vtedy ak je zadlžovanie neúmerne a zrýchľujúce. Na Slovensku je trendom rýchlo sa zvyšujúce zadlžovanie obyvateľstva úvermi na bývanie, čo môže spôsobiť prehĺbenie miery koncentrácie zadlženosti v individuálnych domácnostiach. Druhým trendom podľa správy o finančnej stabilite za rok 2018 je zvyšovanie veku dlžníkov v čase splatnosti úveru na bývanie. Rizikovosť tohto trendu spočíva v tom, že sa výrazne obmedzuje priestor na zníženie splátok formou predĺženia splatnosti úveru v prípade finančných ťažkostí klienta. Slovenský rast zadlženosti domácností bol v závere roka 2018 najvyšší v strednej a východnej Európe aj v eurozóne. Znamená to, že výška úverov slovenských občanov sa v posledných rokoch tak zásadne zvýšila, že môže spôsobovať vážne problémy.

Nevhodná štruktúra úspor:

Určítym znakom ekonomickej stability každej krajiny je objem úspor, ktorými obyvateľstvo disponuje. Tieto úspory môžu byť použité v prípade krízy alebo iných neočakávaných udalostí. Slovenské domácnosti zaostávajú za Európou v objeme a štruktúre finančných aktív (úspor). Slovenské domácnosti nemajú síce veľké finančné aktíva, ale ich majetok je vo vyššej miere koncentrovaný v domoch a bytoch. Slovenské domácnosti však majú dlhodobo nižšie úspory vo finančných aktívach nielen v porovnaní s krajinami EÚ, ale aj v porovnaní s ostatnými krajinami strednej Európy.

Riziko starnutia populácie:

S výrazným starnutím obyvateľstva súvisí aj nedostatočná tvorba čistých finančných aktív slovenskej populácie. Nasporené prostriedky by mali slúžiť na zabezpečenie sa v dôchodkovom veku a zabrániť výraznému prepadu životného štandardu populácie dosahujúcej vek odchodu na dôchodok. Vzhľadom na starnutie populácie musí byť tvorba finančnej rezervy a dobrovoľné sporenie si na dôchodok v slovenskej populácii zásadne posilnené. Úverové zaťaženie vo vyšších vekových skupinách, na Slovensku, výrazne prekračuje hodnoty v EÚ. V najbližších rokoch začnú byť najväčším bremenom zadlženosti aj u starších práve úvery na bývanie.

Nové technológie:

Finančné technológie (FinTech) vytvárajú priestor na nové formy elektronického obchodovania, ale aj priestor pre nové formy rôznorodých finančných služieb. Nové prostredie však prináša so sebou aj riziká, kde hrozí, že bežný spotrebiteľ nerozumie novej finančnej službe a môže byť náchylný urobiť nesprávne rozhodnutie.

3. Súčasné vzdelávacie aktivity v oblasti osobných financií

Medzinárodné aktivity:

NBS je členom medzinárodnej skupiny pre finančné vzdelávanie (International Network on Financial Education – INFE), ktorá bola vytvorená v roku 2008 v rámci OECD. Cieľom tejto skupiny je hlavne zintenzívnenie finančného vzdelávania a podpora členských štátov vo vytváraní národných stratégií finančnej gramotnosti. V roku 2008 bol tiež spustený medzinárodný webový portál (International Gateway on Financial Education – IGFE), ktorý má slúžiť ako jeden zo základných zdrojov informácií z oblasti finančného vzdelávania, ich sprostredkovania a k podpore aktivít INFE.

Slovenské projekty:

Hlavným garantom aktivít v oblasti finančného vzdelávania je Ministerstvo školstva, vedy výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR), ktoré na svojom webovom sídle indikuje dôležité dokumenty, metodiku a ďalšie externé linky slúžiace na podporu výučby finančnej gramotnosti.

Na Slovensku bol v roku 2008 vládou SR schválený Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. Podľa návrhu sa vypracoval Národný štandard finančnej gramotnosti (NŠFG), ktorý sa sústreďuje na témy ako finančná zodpovednosť, zabezpečenie peňazí, úver a dlh, sporenie a investovanie, riadenie rizík a poistenie, atď. NŠFG môžu pedagogický zamestnanci využívať na vzdelávanie žiakov podľa potrieb.

Okrem NŠFG je v súčasnosti vyvíjaných množstvo ďalších aktivít zameraných na zvýšenie finančnej gramotnosti Slovákov zo strany verejného sektora a akademického sektora ako aj na úrovni podnikateľských subjektov a neziskových organizácií. Súčasný stav finančného vzdelávania na území SR nie je homogénny, nakoľko súčasne prebieha viacero iniciatív, čo vyvoláva stav, keď finálny sprostredkovateľ vedomostí (učiteľ na ZŠ/SŠ) nemá prístup k ucelenému súboru finálnych materiálov z dôvodu kapacitných nedostatkov a mnohokrát musí dostupné materiály ďalej spracovávať.

4. Úloha NBS vo finančnom vzdelávaní verejnosti

Priority NBS:

NBS za svoju najvyššiu prioritu považuje podporovanie cenovej a finančnej stability. Preto NBS vníma podporu finančnej gramotnosti obyvateľstva ako nástroj podpory stabilnejšieho ekonomického a finančného systému.

NBS nepovažuje za svoje poslanie tvoriť vzdelávaciu politiku, ale chce prispieť ako prirodzený partner k podpore finančného vzdelávania na Slovensku a k čo najlepšej prepojenosti a koordinácii verejných a súkromných aktivít na jeho podporu. Z tohto hľadiska je cieľom NBS vyvinúť aktivity na koordináciu verejného a súkromného sektora pri zjednocovaní konceptu finančnej gramotnosti a jeho rozšírení do všetkých častí Slovenska.

Strategické zameranie:

NBS v oblasti finančnej gramotnosti zameriava svoje aktivity predovšetkým na dve oblasti a to Inštitucionálne (formálne) vzdelávanie zamerané na mládež a žiakov ZŠ a SŠ a Následné (neformálne) vzdelávanie adresované dospeléj populácii.

Vzhľadom na zistené fakty o aktuálne prebiehajúcich aktivitách finančného vzdelávania a vzhľadom na postavenie a úlohu NBS, najväčší priestor a potrebu vidí NBS vo vzdelávaní a podpore učiteľov (trénerov). NBS tiež chce zo svojej pozície prirodzenej autority užšie koordinovať vzdelávacie aktivity súkromného a verejného sektora.

Z historického hľadiska značná časť populácie na Slovensku nemala možnosť absolvovať cielené finančné vzdelávanie na školách a zároveň sa aj finančné trhy neustále menia a vyvíjajú. Z tohto dôvodu aj finančné vzdelávanie musí reagovať na meniace sa podmienky a produkty finančného trhu. V tejto oblasti je cieľom NBS poskytovať dospelaj populácii finančné vzdelávanie prostredníctvom kampaní, hovoriť o rizikách, ktorým čelia dospelí, a ako vyzerá uvedomelé spotrebiteľské správanie v konkrétnej životnej situácii.

Záver

Dokument s názvom Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti sumarizuje viacero štatistických ukazovateľov s cieľom zmapovať súčasný stav v oblasti finančného vzdelávania na území Slovenskej republiky. Spomínaný súčasný stav špecifikuje hlavne v pohľade na dve skupiny obyvateľstva, a to žiakov a dospelých, ktoré následne porovnáva s inými štátmi. Zo zistených skutočností NBS vyvodzuje možné riziká a dôsledky nedostatočnej finančnej gramotnosti a reflektuje na trendy vo vývoji ekonomiky a finančného sektora. NBS následne v tomto dokumente opisuje súčasné vzdelávacie aktivity v oblasti osobných financií z pohľadu medzinárodných aktivít ako aj Slovenských projektov. V závere dokumentu NBS stanovuje svoju úlohu vo finančnom vzdelávaní verejnosti v rámci čoho s vytyčuje svoje priority. NBS seba vníma v tejto súvislosti ako koordinátora finančného vzdelávania vo verejnom a neverejnom sektore s cieľom zjednotiť koncept finančného vzdelávania pre žiakov a dospelých a rozšíriť ho po celom území Slovenska. V rámci toho sa NBS strategicky zameriava na Inštitucionálne (formálne) vzdelávanie zamerané na mládež a žiakov ZŠ a SŠ, a Následné (neformálne) vzdelávanie adresované dospelaj populácii. Celkovo Stratégia Národnej banky Slovenska na podporu finančnej gramotnosti poskytuje náhľad na súčasnú situáciu v oblasti finančného vzdelávania na Slovensku a reflektuje trendy a riziká vo vývoji ekonomiky a finančného sektora, a bližšie objasňuje úlohu NBS v procese podpory zvyšovania finančnej gramotnosti.